

De keerzijde van saaie mannen.

door Ezra de Haan over 'Het leven is snel genoeg'.

Wanneer je 'elders zijn' vervangt door 'ergens anders vertoeven' beland je al snel in de wereld die Diederik Gerlach schildert. Je waant je meteen ergens anders, en ook in het verleden. Dat komt onder andere door de kleuren waarvoor hij kiest, maar ook door dat vervreemdende, haast surreële dat je aanschouwt. En zo eigenzinnig en origineel als ieder werk is, toch deed het mij denken aan de grondleggers van de *Sachplakat* oftewel *Plakatstil*, kunstenaars als Julius Klinger, Ludwig Hohlwein en Lucian Bernhard. Gerlach volgt ze zeker niet na, maar hun onnavolgbaar eigen wijze van het plaatsen van letters en afbeeldingen, het kiezen van nieuwe perspectieven waarmee ze door middel van modern vormgegeven affiches producten aan de man brachten, heeft schijnbaar iets wakker geschud. Je zou bijna zeggen dat het prachtige illustraties bij de twee novellen van Hein van der Hoeven heeft opgeleverd, ware het niet dat het deze keer andersom is. Van der Hoeven schreef verhalen rondom de nostalgisch ogende schilderijen van Diederik Gerlach. Het levert intrigerende novellen op die naadloos bij het werk van Gerlach aansluiten.

In beide, uit de kluiten gewassen verhalen, leunt de auteur op de sfeer van weleer, de beelden die zijn kompaan op het doek wist te toveren. Trefwoorden in beide novellen zijn spionage, geheimen en *femmes fatales*, op het oog clichés, maar in deze politiek zo spannende periode van begin jaren zestig vooral sfeermakers die er zeer toe doen. Typerend voor de doodsaaie wereld van de mannen in het boek zijn hun hobby's: postzegels verzamelen, speelgoedtreinen collectioneren of cricket spelen. Hein van der Hoeven deed het al eerder: werelden tot leven roepen die je slechts door zwartwit Polygoonnieuws of speelfilms kent. Hij schept genoeg in die nogal truttige wereld van na de oorlog, steekt er de draak mee met passende woorden als *tikpoes* voor een secretaresse of *lillebel* voor een losbandige dame. Sfeer

ontstaat ook door zijn heerlijke metaforen. Neem: 'Als een kastanjeboom aan de Hofvijver was hij vroeg kaal geworden.' Mooi vond ik ook: 'Vrijwel onmiddellijk volgden enkele andere ondernemers zijn voorbeeld, met de geestdrift van vee dat vanuit de stal in de wei wordt gelaten.' En als laatste voorbeeld van knappe observatie: 'Ze was uitgestapt en zoende hem vrolijk op beide wangen. Daarbij trok ze een been in, als een flamingo, en liet haar beide armen, uitgestrekt, dansen op zijn schouders.'

De jaren 1961 en 1962 waren onrustige jaren, ondanks de vrij brave lieden waarmee Hein van der Hoeven zijn verhalen start. De Berlijnse muur werd opgericht, Marilyn Monroe stierf en er was sprake van een Koude Oorlog, dus krijgen we te maken met mogelijke gevallen van spionage, moord of zelfmoord en klinkt stevast de echo van de Tweede Wereldoorlog door. De verhalen spelen zich tenslotte veel in Duitstalig gebied af, de wereld van wat toen nog 'moffen' genoemd werden. Maar het is wel de tijd van het *Wirtschaftswunder* en Van der Hoevens personages hebben reden genoeg om zich daarmee bezig te houden. Heel listig bouwt hij in beide verhalen suspense op. Mensen worden, al of niet terecht, zwart gemaakt, veroordeelt voor spionage, blijken een spil in menig netwerk en ondertussen kabbelt het leven gewoon door. Men drinkt een biertje of een sekt, heeft gesprekken, maakt contacten, verlangt al of niet naar de ander, terwijl er van alles onder het oppervlakte gaande is. Vader en zoon blijken elkaar niet echt te kennen, vrouwen zijn allesbehalve slachtoffer en verschalken hun prooi om er tijdig baat bij te hebben om het vervolgens, net zo makkelijk, weer aan het lot over te laten. De auteur ziet dat als een soort draaideur van het leven. Ik citeer: 'De tijd gaat snel veel te snel. Je moet de klok af en toe stilzetten. Of terugdraaien zoals wij nu doen. Straks gaan we weer verder, elk met ons eigen leven.'

Knap is het hoe veel feitjes en weetjes in deze verhalen onopvallend in het verhaal voorkomen. De opkomst van Puch-

brommers, de jazz van toen of de uitvinding van containervervoer, het is allemaal kenmerkend voor die dagen, daarnaast zijn het de smaakmakers waardoor je met een grijns op het gezicht door blijft lezen. Van der Hoeven moet zich goed hebben voorbereid op het schrijven van deze verhalen, gezien zijn kennis van bijvoorbeeld auto's en bromfietsen. Een van de novellen ontleent er zijn titel aan, *De Hofmeister-knik*. Ik meende, in mijn onwetendheid, dat het 't typisch Duitse knikken met de kop naar beneden, vanuit de nek was. Waarbij liefst de hakken van de laarzen knallend samenkomen. Van de Hoeven schreef echter over iets heel anders. Het betreft een ontwerp van een BMW, het model 1500, ontworpen door Wilhelm Hofmeister waarvan de elegant afgebogen lijn van de achterste dakstijl kenmerkend was. Wulps wordt dit vormgevingsdetail genoemd. Iets waarvan de schrijver dankbaar gebruik maakt om zijn hoofdpersonage te kenschetsen wanneer hij dit met een handgebaar aan een dame probeert uit te drukken en zich daarbij meteen ongemakkelijk voelt...

Ongemak en onhandigheid kom je regelmatig in de verhalen tegen, tenminste zolang het mannen en jongens betreft. Ze zijn een speelbal van gevaarlijke vrouwen, liefst met een flink gat in de hand. De heren hangen ergens nog aan hun moeder, dromen van de speelgoedtreintjes uit hun jeugd of laten de tijd aan zich voorbijgaan tijdens eindeloze cricketwedstrijden. Eigenlijk beleven ze slechts avonturen wanneer ze in dromenland vertoeven. Dan komt de ware liefde in hun herinnering op, vaak heel andere meisjes dan de opportunistische vrouwen waarmee ze verkeren. Mannen die anders zijn en leven dat het een lieve lust is, overlijden meestal in de wereld van Van der Hoeven.

Een lange en een korte verrassende novelle leverden de fantasie van de schrijver en het samenwerkingsverband met Diederik Gerlach op. Even mocht de lezer elders zijn, in de wereld van toen. Misschien is het een idee deze werkwijze nogmaals in te zetten voor een kloeke roman. Of daarbij dan wordt uitgegaan van

de schilderijen of dat de kunstenaar de volgende keer voor de illustraties zorgt, maakt mij niet uit. Belangrijker is dat hun samenwerking voor illusies zorgt, voor wakend dromen in het verleden, op een wijze die om meer vraagt.